

การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี

บรรณวัชร พลคำ*

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

THE INTEGRATION OF BUDDHIST ETHICAL PRINCIPLES WITH ACCOUNTING PROFESSIONAL ETHICS

Bannawat Polcum *

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding author e-mail: Bannawat_acc@hotmail.com

วันที่รับบทความ 25 มีนาคม 2569 วันที่แก้ไขบทความ 28 สิงหาคม 2569 วันที่ตอบรับบทความ 30 สิงหาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี โดยมุ่งเน้นการนำหลักธรรมเชิงจริยธรรม โดยเฉพาะอริยมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการเสริมสร้างคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบในการประกอบวิชาชีพบัญชี ในบริบทของสังคมไทยที่กำลังเผชิญกับปัญหาด้านจริยธรรมและความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงิน การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากตำราทางพระพุทธศาสนา เอกสารทางวิชาการด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอริยมรรคมีองค์ 8 มีความสอดคล้องกับหลักจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีทั้งในมิติความคิด เจตนา และการปฏิบัติงาน เช่น ความซื่อสัตย์ ความเที่ยงธรรม ความรอบคอบ และความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสีย การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีไม่เพียงช่วยกำกับพฤติกรรมทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างคุณธรรมภายในจิตใจของนักบัญชี อันนำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส มีจริยธรรม และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมและระบบเศรษฐกิจโดยรวม

คำสำคัญ: หลักธรรมทางพุทธศาสนา จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี อริยมรรคมีองค์ 8 จริยธรรมทางวิชาชีพ

Abstract

This academic article aims to study and analyze the integration of Buddhist principles with the professional ethics of the accounting profession, with a particular focus on applying the Noble Eightfold Path as a conceptual framework for enhancing morality, integrity, and responsibility in professional accounting practice. The study is conducted within the context of Thai society, which is currently facing ethical challenges and issues concerning the credibility of financial information. This study employs a documentary research methodology by examining Buddhist scriptures, academic literature on professional accounting ethics, and related research studies. The findings reveal that Buddhist principles, especially the Noble Eightfold Path, are highly consistent with the professional ethics of the accounting profession across multiple dimensions, including thought, intention, and professional practice, such as integrity, objectivity, due care, and responsibility toward stakeholders. The integration of Buddhist principles with professional accounting ethics not only serves as a framework for regulating professional conduct but also strengthens the internal moral values of accountants. This, in turn, leads to transparent and ethical professional practices and enhances public trust in society and the overall economic system.

Keywords: Buddhist principles, accounting professional ethics, the Eightfold Noble Path, professional conduct

บทนำ

วิชาชีพบัญชีมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและการบริหารจัดการองค์กร เนื่องจากข้อมูลทางการเงินที่จัดทำโดยนักบัญชีถูกนำไปใช้เป็นฐานในการตัดสินใจของผู้บริหาร นักลงทุน หน่วยงานกำกับดูแล และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ความถูกต้อง โปร่งใส และน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงินจึงเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพบัญชี อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสังคมและเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน ยังคงปรากฏกรณีปัญหาด้านจริยธรรมทางบัญชี เช่น การตกแต่งบัญชี การบิดเบือนงบการเงิน หรือการปฏิบัติงานภายใต้แรงกดดันจากผลประโยชน์ส่วนตนและองค์กร ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อวิชาชีพบัญชี เพื่อลดปัญหาดังกล่าว หน่วยงานวิชาชีพทั้งในระดับประเทศและระดับสากลได้กำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบกำกับพฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม จรรยาบรรณในลักษณะของการกำหนดข้อบังคับเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากขาดการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมภายในจิตใจของนักบัญชี ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้เกิดการยึดมั่นและปฏิบัติอย่างจริงจัง ในบริบทของสังคมไทย หลักธรรมทางพุทธศาสนาได้รับการยอมรับมาอย่างยาวนานในฐานะรากฐานทางจริยธรรมที่หล่อหลอมความคิดและพฤติกรรม

ของบุคคลในสังคม หลักธรรมดังกล่าว โดยเฉพาะอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นความถูกต้องทั้งในด้านความคิด เจตนา คำพูด และการกระทำ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีจึงเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมทางวิชาชีพในเชิงลึก โดยไม่เพียงมุ่งควบคุมพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมภายในของนักบัญชี อันนำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างซื่อสัตย์ โปร่งใส และรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน

ดังนั้น บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีและหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวิเคราะห์การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพและความน่าเชื่อถือของวิชาชีพบัญชีในสังคมไทย

แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี

จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีเป็นหลักเกณฑ์และแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่กำหนดขึ้นเพื่อกำกับพฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีให้เป็นไปอย่างเหมาะสม มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียและสังคมโดยรวม เนื่องจากวิชาชีพบัญชีเป็นวิชาชีพที่มีบทบาทสำคัญในการจัดทำและนำเสนอข้อมูลทางการเงิน ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจของหลายฝ่าย ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีจึงจำเป็นต้องยึดมั่นในมาตรฐานทางจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้และทักษะทางวิชาการ (สิริพร กรรณสร และประเวศ เพ็ญภูมิกุล, 2564) ในระดับสากล องค์การวิชาชีพบัญชีได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดจรรยาบรรณอย่างเป็นระบบ เช่น หลักจรรยาบรรณของสหพันธ์นักบัญชีนานาชาติ (International Federation of Accountants: IFAC) ซึ่งกำหนดหลักจรรยาบรรณสำคัญ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเที่ยงธรรมและเป็นกลาง ความสามารถและความรอบคอบในการปฏิบัติงาน การรักษาความลับของข้อมูล และการประพฤติตนตามมาตรฐานวิชาชีพ หลักการเหล่านี้มุ่งเน้นให้นักบัญชีปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความถูกต้องของข้อมูลและประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ (สุณีรัตน์ ศรีชื่น, 2564)

จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีในลักษณะของข้อกำหนดหรือกฎระเบียบเพียงอย่างเดียว อาจยังไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ เนื่องจากสถานการณ์การทำงานของนักบัญชีในปัจจุบันมักเผชิญกับแรงกดดันจากผู้บริหาร เจ้าของกิจการ หรือสภาพแวดล้อมทางการแข่งขัน ซึ่งอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ขัดต่อหลักจริยธรรม หากผู้ประกอบวิชาชีพขาดความเข้มแข็งทางคุณธรรมภายใน แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีในมุมมองสมัยใหม่ จึงมิได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ภายนอกเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมและจิตสำนึกทางจริยธรรมของนักบัญชี เพื่อให้สามารถตัดสินใจและปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องแม้ในสถานการณ์ที่ไม่มีข้อบังคับอย่างชัดเจน การปลูกฝังจริยธรรมจาก

ภายในจิตใจจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมความยั่งยืนของจรรยาบรรณวิชาชีพ (สุพัตรา รักการศิลป์ และคณะ, 2562)

จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้เกิดความสนใจในการนำหลักจริยธรรมจากแหล่งอื่นมาประยุกต์ใช้ร่วมกับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี โดยเฉพาะหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการพัฒนาความถูกต้องของความคิด เจตนา และการกระทำ อันสามารถใช้เป็นฐานทางจริยธรรมในการเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีได้อย่างเหมาะสม ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีต้องปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานของจรรยาบรรณต่อไปนี้ (ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี ว่าด้วยจรรยาบรรณผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2561, 2561)

1. ความซื่อสัตย์สุจริต หลักการพื้นฐานเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีทุกคนต้องมีความตรงไปตรงมา และจริงใจในความสัมพันธ์ทั้งมวลในทางวิชาชีพและทางธุรกิจ และการติดต่อกับคู่ระหว่างกันที่ต้องตั้งอยู่บนความยุติธรรมและพื้นฐานของความจริง ต้องไม่รู้เห็นและเข้าไปเกี่ยวข้องกับรายงาน แบบแสดงภาษีรายการ การสื่อสาร หรือข้อมูลอื่น โดยที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีเชื่อว่าข้อมูลเหล่านั้นประกอบด้วย 1) เป็นข้อมูลที่ผิดอย่างเป็นสาระสำคัญ 2) เป็นรายงานหรือข้อมูลที่จัดทำขึ้นโดยไม่ไตร่ตรองให้รอบคอบ หรือ 3) ได้ละเว้นหรือบิดเบือนข้อมูลที่จำเป็นในรายงานซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด

2. ความเที่ยงธรรมและความเป็นอิสระ ไม่ยอมให้อคติ หรือความขัดแย้งทางผลประโยชน์ หรืออิทธิพลอันเกินควรของบุคคลอื่นมาบดบังการใช้ดุลยพินิจทางวิชาชีพ หรือทางธุรกิจ สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีที่ให้บริการสาธารณะซึ่งเป็นผู้ให้บริการงานให้ความเชื่อมั่นต้องมีความเป็นอิสระจากลูกค้างานให้ความเชื่อมั่นนั้น อันประกอบด้วย 1) ความเป็นอิสระทางด้านจิตใจ ภาวะทางจิตใจที่จะแสดงข้อสรุป โดยไม่ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลใด ๆ ต่อการรวมขอมในการใช้ดุลยพินิจทางวิชาชีพ ซึ่งจะทำให้บุคคลใดสามารถปฏิบัติงานได้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และใช้ความเที่ยงธรรมและความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพได้ (สุภาณี อินทร์จันทน์, 2559) และ 2) ความเป็นอิสระอันเป็นที่ประจักษ์ เยี่ยงวิญญาณ อาจสรุปโดยได้ให้น้ำหนักกับข้อเท็จจริงเฉพาะและเหตุการณ์แวดล้อมทั้งหมด ว่าสำนักงานหรือสมาชิกของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานสอบบัญชีได้รวมขอมในเรื่อง ความซื่อสัตย์สุจริต ความเที่ยงธรรม หรือความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้ การหลีกเลี่ยงข้อเท็จจริงและเหตุการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ที่มีนัยยะสำคัญมากจนทำให้บุคคลที่สามซึ่งมีความรอบรู้ และได้ใช้วิจารณ์ญาณ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นให้ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีที่ให้บริการสาธารณะสามารถแสดงข้อสรุป และแสดงให้ผู้อื่นเห็นว่า ตนได้ข้อสรุปโดยปราศจากความลำเอียง ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ หรืออิทธิพลอันควรของบุคคลอื่น สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในหน่วยงานธุรกิจ ต้องคำนึงถึงความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานตามหลักการพื้นฐานนี้ด้วย

3. ความรู้ ความสามารถ ความเอาใจใส่ และการรักษามาตรฐานในการปฏิบัติงาน รักษาไว้ซึ่งความรู้ ความสามารถ และความชำนาญทางวิชาชีพในระดับที่รับรองได้ว่าลูกค้าหรือผู้ว่าจ้างได้รับบริการทางวิชาชีพที่

ถึงพร้อมด้วยวิวัฒนาการล่าสุดในวิธีการ หรือเทคนิคการปฏิบัติงาน หรือตามกฎหมาย และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่ให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

4. การรักษาความลับ หลักการพื้นฐานเรื่องการรักษาความลับกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีต้องปฏิบัติตัว ดังนี้ 1) ไม่เปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับซึ่งได้มาจากความสัมพันธ์ทางวิชาชีพบัญชีและทางธุรกิจออกไปนอกสำนักงาน หรือองค์กรผู้ว่าจ้าง โดยไม่ได้รับการอนุมัติจากผู้มีอำนาจอย่างถูกต้องและเฉพาะเจาะจง เว้นแต่ เป็นการเปิดเผยตามสิทธิทางกฎหมายหรือสิทธิทางวิชาชีพ หรือเป็นหน้าที่ที่ต้องเปิดเผย 2) ไม่ใช้ข้อมูลที่เป็นความลับซึ่งได้มาจากความสัมพันธ์ทางวิชาชีพหรือธุรกิจ เพื่อประโยชน์ของตนหรือบุคคลที่สาม และ 3) ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีต้องให้ความสำคัญกับการรักษาความลับ ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ร่วมงานทางธุรกิจ หรือครอบครัวที่ใกล้ชิด หรือครอบครัวที่ใกล้ชิดที่สุด และต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่สมเหตุสมผล เพื่อให้ความมั่นใจว่า ผู้ช่วยที่อยู่ภายใต้การควบคุม รวมทั้งผู้ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือทางวิชาชีพได้ปฏิบัติตามหน้าที่ในการรักษาความลับทางวิชาชีพจะเห็นได้ว่า หลักการพื้นฐานเรื่องการรักษาความลับเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปฏิบัติอยู่เสมอ แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีและลูกค้า หรือผู้ว่าจ้างได้สิ้นสุดลงแล้วก็ตาม เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีเปลี่ยนได้รับลูกค้ารายใหม่ หรือเปลี่ยนผู้ว่าจ้าง แม้ว่าจะสามารถนำประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ได้ก็ตาม ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีก็ต้องไม่ใช้หรือไม่เปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับทั้งที่ได้มาจากการแสวงหา หรือรับมาจากความสัมพันธ์ทางวิชาชีพหรือทางธุรกิจนั้น (มนัสนันท์ กิตต์เจริญ และ สุรีย์ โปษกรณัฐ, 2564)

5. พฤติกรรมทางวิชาชีพ ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง และหลีกเลี่ยงการกระทำใด ๆ ที่อาจทำให้เกิดความเสียหายเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพบัญชี กรณีที่จะถือเป็นการประพฤติผิดจรรยาบรรณอันจะนำมาซึ่งความเสียหายเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพบัญชี มีดังต่อไปนี้ 1) ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพบัญชีตามข้อบังคับนี้และเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง 2) เคยถูกลงโทษโดยคำสั่งถึงที่สุดเนื่องจากประพฤติผิดจรรยาบรรณตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2547 แต่ยังไม่ประพฤติผิดซ้ำ หรือไม่หลบจำ หรือไม่มีความเกรงกลัวต่อการประพฤติผิดจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพบัญชี 3) กระทำความผิดในการประกอบวิชาชีพบัญชีตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 269 โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และ 4) กรณีอื่นที่คณะกรรมการจรรยาบรรณเห็นว่าเป็นการประพฤติผิดจรรยาบรรณอันจะนำมาซึ่งความเสียหายเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพบัญชี รับผิดชอบต่อผู้รับบริการ ได้แก่ ผู้ว่าจ้างผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี หรือบุคคลอื่นที่ใช้ผลงานของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีด้วยความสุจริตและจำเป็น รับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ผู้เป็นหุ้นส่วน บุคคล นิติบุคคล หรือนำพนักงานในหน่วยงานของผู้ประกอบวิชาชีพเอง

6. ความโปร่งใส แสดงภาพลักษณ์ให้เห็นถึงการปฏิบัติงานตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ และมาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ และไม่ปกปิดข้อเท็จจริง หรือบิดเบือนความจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งสามารถติดตามตรวจสอบได้ (สุภาณี อินทน์จันทน, 2559)

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของนักบัญชี (ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชีว่าด้วยจรรยาบรรณผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2561, 2561) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย 5 ประการ ดังนี้

1. อุปสรรคที่เกิดจากผลประโยชน์ส่วนตัว อุปสรรคที่เกิดจากผลประโยชน์คือ อุปสรรคที่เกิดจากผลประโยชน์ทางการเงิน หรือ ผลประโยชน์อื่นที่มีอิทธิพลอย่างไม่เหมาะสมต่อการใช้ดุลยพินิจ หรือพฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้วิจัยถือว่าผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นปัญหาและอุปสรรคประการแรกที่เกิดขึ้นโดยตรงกับนักบัญชี (หนึ่งฤทัย เขียวหวาน, 2557) แบ่งออก 2 ประเภทคือ 1) ผลประโยชน์ส่วนตัวที่เป็นรูปธรรม หมายถึง เงินทอง ทรัพย์สิน หรือค่าของเครื่องใช้ที่นักบัญชีได้รับมาจากการติดสินบน หรือการให้เพื่อหวังผลตอบแทนจากงานที่นักบัญชีจะต้องดำเนินการให้ และ 2) ผลประโยชน์ส่วนตัวที่เป็นนามธรรม หมายถึง การได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น การได้รับเงินเดือนที่สูง

2. อุปสรรคที่เกิดจากการสอบทานผลงานตนเอง เป็นอุปสรรคที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีไม่สามารถประเมินได้อย่างเหมาะสม เกี่ยวกับผลของการใช้ดุลยพินิจที่ผ่านมาของตน หรือกิจกรรมหรือการให้บริการที่ตนได้กระทำ หรือโดยบุคคลอื่นในสำนักงาน (นิรมล จ้างศรี, 2562)

3. อุปสรรคที่เกิดจากการเป็นผู้ให้การสนับสนุน หมายถึง อุปสรรคที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีเป็นผู้ให้การสนับสนุนสถานภาพของลูกค้าหรือผู้ว่าจ้างรายใดรายหนึ่ง จนไม่สามารถอยู่ในฐานะที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเที่ยงธรรม

4. อุปสรรคที่เกิดจากความคุ้นเคย หมายถึง อุปสรรคที่เกิดจากความสัมพันธ์อันยาวนาน หรือใกล้ชิดกับลูกค้าหรือผู้ว่าจ้างจนทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีเกิดความเห็นอกเห็นใจจนเกินไปในผลประโยชน์ (นิรมล จ้างศรี, 2562) หรือง่ายต่อการยอมรับในผลงานของบุคคลดังกล่าว

5. อุปสรรคที่เกิดจากการข่มขู่ หมายถึง อุปสรรคที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีถูกยับยั้งจากการปฏิบัติงานอย่างเที่ยงธรรม เนื่องจากแรงกดดัน ซึ่งไม่ว่าจะเกิดขึ้นจริงหรือซึ่งเข้าใจได้เช่นนั้น รวมถึงการใช้ความพยายามที่จะใช้อิทธิพลอันเกินควรต่อผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี สรุปรจากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี สามารถวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประการหลัก คือ 1) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระดับปัจเจกบุคคลคือ พฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีเองที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริต และขาดความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้กับองค์กรได้ตามที่องค์กรต้องการ 2) ปัญหาและอุปสรรคภายนอก คือ การที่นายจ้างใช้อำนาจที่มีอยู่ในการให้คุณให้โทษสั่งให้มีการบิดเบือนข้อมูลเพื่อประโยชน์ของบริษัทเอง และความสนิทสนมกับคนในองค์กร หรือการมีผลประโยชน์ร่วมกันต่อการบิดเบือนข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ของเพื่อนร่วมงานและตนเอง

หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางวิชาชีพ

หลักธรรมทางพุทธศาสนาถือเป็นรากฐานสำคัญของจริยธรรมและคุณธรรมในสังคมไทย โดยมุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ให้มีความถูกต้องทั้งในด้านความคิด เจตนา และการกระทำ หลักธรรมดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่

เพียงการปฏิบัติทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางกำกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันและการประกอบวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในวิชาชีพที่ต้องอาศัยความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสำคัญ เช่น วิชาชีพบัญชี เป็นต้น ในทางพุทธศาสนา หลักการสำคัญที่ใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นลำดับจากการควบคุมพฤติกรรม การฝึกจิตใจ และการพัฒนาความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ศีลเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยเน้นการไม่เบียดเบียนและการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง สมาธิช่วยให้เกิดความตั้งมั่น มีสติ และสามารถควบคุมอารมณ์และแรงกดดันต่าง ๆ ได้ ขณะที่ปัญญาช่วยให้เกิดความเข้าใจในเหตุและผล สามารถพิจารณาตัดสินใจได้อย่างรอบคอบและเป็นธรรม จากหลักไตรสิกขา ได้นำไปสู่แนวคิดอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ อริยมรรคมีองค์ 8 สามารถมองได้ในฐานะกรอบจริยธรรมเชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงระหว่างความคิด เจตนา คำพูด และการกระทำอย่างเป็นระบบ โดยเน้นความถูกต้อง ความพอดี และความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำ เมื่อพิจารณาในบริบทของการประกอบวิชาชีพ หลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอริยมรรคมีองค์ 8 มีความสอดคล้องกับแนวคิดด้านจริยธรรมทางวิชาชีพอย่างชัดเจน เช่น หลักสัมมาทิฐิช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้าใจถูกต้องต่อบทบาทหน้าที่ และผลกระทบของการทำงานของตน หลักสัมมาสังกัปปะเน้นเจตนาที่บริสุทธิ์และการไม่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ขณะที่หลักสัมมาวาจาและสัณณามันตะสะท้อนถึงการสื่อสารและการกระทำที่ถูกต้องและซื่อตรง นอกจากนี้ หลักสัมมาอาชีวะยังเน้นการประกอบอาชีพโดยสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีที่เน้นความซื่อสัตย์และการยึดประโยชน์สาธารณะ ส่วนหลักสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเพียร ความรอบคอบ และการมีสติในการปฏิบัติงาน อันช่วยลดความผิดพลาดและการตัดสินใจที่ขาดจริยธรรมภายใต้แรงกดดันของสภาพแวดล้อมในการทำงาน จากการวิเคราะห์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานจริยธรรมภายในเพื่อเสริมสร้างจรรยาบรรณทางวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม และเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการบูรณาการหลักธรรมกับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีในลำดับต่อไป

หลักการดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลางและจุดมุ่งหมายในพระวินัยปิฎกมหารวรรคได้กล่าวถึงการแสดงธรรมธัมมจักรกับปวัตตนสูตรของพระพุทธเจ้าแก่ภิกษุปัญจวัคคีย์ ความว่าภิกษุทั้งหลายที่สุด 2 อย่างที่บรรพชิตไม่พึงเสพได้แก่กามสุขัลลิกานุโยคในกามทั้งหลายการหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลายเป็นธรรมอันทรามเป็นของชาวบ้านเป็นของปุถุชนไม่ใช่ของพระอริยะไม่ประกอบด้วยประโยชน์อัตตกลีณานุโยคการประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเป็นทุกข์ไม่ใช่ของพระอริยะไม่ประกอบด้วยประโยชน์

“ภิกษุทั้งหลาย มัชฌิมาปฏิปทาไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด 2 อย่างนั้น ตถาคตได้ตรัสรู้อันเป็นปฏิปทา ก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน ภิกษุทั้งหลาย ก็มัชฌิมาปฏิปทาที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว อันเป็นปฏิปทา ก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ และเพื่อพระนิพพานนั้น เป็นไฉน มัชฌิมาปฏิปทานั้น ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ 1) สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ 3)

สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ 5) สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ คือ ความเพียรชอบ 7) สัมมาสติ คือ การระลึกชอบ และ 8) สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งจิตมั่น ชอบ ภัทฺฐทั้งหลาย นี้คือมัชฌิมาปฏิปทานั้น ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิด ญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงคำว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งสามารถอธิบายความหมายโดยนัยตามศัพท์ได้ว่า คำว่า “มัชฌิมา” หมายถึง “กลาง” และคำว่า “ปฏิปทา” หมายถึง “แนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ” ดังเช่นปฏิปทาของพระอรหันต์ (นววรรณ พันธเมธา, 2547) อันหมายถึงแนวปฏิบัติที่มุ่งให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม เมื่อรวมความแล้ว “มัชฌิมาปฏิปทา” จึงหมายถึงแนวทางการปฏิบัติตามหลักทางสายกลางที่ประกอบด้วยองค์ 8 ประการ เรียกว่า “อริยมรรค” หรือ “มรรคมองค์ 8” ซึ่งเป็นหนทางสายเดียวที่มุ่งไปสู่จุดหมายเดียว คือ ความดับทุกข์ โดยสิ้นเชิง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติทางจิตใจให้เกิดความรู้แจ้งและบรรลุนิพพาน ทั้งนี้สอดคล้องกับถ้อยคำที่กล่าวถึงเป้าหมายสูงสุดของการแสวงหาความจริงของชีวิตว่าเป็นเส้นทางที่ผู้ปฏิบัติต้องเดินด้วยตนเอง ดังคำกล่าวของศรัทธามกฤษณะที่ว่า “เป็นช่วงสุดท้ายในถนนแห่งชีวิตที่ต้องเดินทางโดยลำพัง” (Hermits, 1998) การปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวย่อมมุ่งสู่ความว่างจากกิเลส อันนำไปสู่ความสงบและสันติสุขซึ่งเป็นสาระสำคัญของการพัฒนาจิตใจ นอกจากนี้ “มัชฌิมาปฏิปทา” ยังสามารถแปลได้ว่า “ทางสายกลาง” โดยมีคำว่า “กลาง” เป็นองค์ประกอบสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่า หากแนวปฏิบัติใดมิใช่ทางสายกลาง ก็ไม่สอดคล้องกับหลักของพุทธศาสนา เนื่องจากพุทธศาสนามุ่งความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปสู่ทางซ้ายหรือสู่ทางขวา หากอธิบายในภาษาร่วมสมัย อาจกล่าวได้ว่าเป็นการ “ปรับให้ได้ดี” หรือปรับให้พอเหมาะพอสม กล่าวคือ ในแต่ละสถานการณ์ผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องพิจารณาและปรับแนวทางให้เหมาะสมกับกาลเวลา เหตุการณ์ และสถานที่ โดยไม่กำหนดหลักตายตัวเพียงอย่างเดียว (พระรัตนสุวรรณ, 2538)

ทั้งนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดง “สัมมาปฏิบัติ” อันเป็นข้อปฏิบัติอย่างละเอียดและถูกต้อง โดยเป็นการขยายความของปัญญา ศีล และสมาธิ ซึ่งรวมเรียกว่า “อริยมรรคมองค์ 8” อันประกอบด้วยองค์สำคัญดังต่อไปนี้

1. สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นที่ถูกต้องว่า เหตุแห่งความทุกข์ที่สำคัญคือ “ตัณหา” และตัณหาไม่ได้เกิดขึ้นโดยลอย ๆ หากมีกระบวนการเกิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เมื่อเกิดตัณหาแล้วย่อมนำไปสู่อุปาทาน และก่อให้เกิดกระบวนการแห่งทุกข์อย่างสมบูรณ์ ในทางกลับกัน กระบวนการเกิดทุกข์ย่อมสิ้นสุดลงได้เมื่ออวิชชาสิ้นไป และเมื่อปัญญาเกิดขึ้นมาแทนอวิชชา ความมืดย่อมดับไปเมื่อมีแสงสว่าง ความเห็นถูกต้องดังกล่าวจึงเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การทำลายเหตุแห่งทุกข์อย่างถอนรากถอนโคน (พระครู ชลธาร คุณากร, 2558)

2. สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริหรือความคิดที่ถูกต้อง เป็นความคิดที่มีปัญญาเป็นแสงสว่างนำหน้ามิให้กระบวนการตัณหาตั้งต้น โดยพระพุทธเจ้าแสดงว่าเป็นความดำริที่ไม่หมกมุ่นในกาม ไม่พยาบาท และไม่เบียดเบียน ซึ่งสะท้อนกระบวนการทางจิตอย่างชัดเจนว่า หากความดำริในกามเกิดขึ้นเต็มที่ ย่อมนำไปสู่กามตัณหาและภวตัณหา แต่หากไม่สมหวังอาจกลายเป็นความโกรธ พยาบาท และการเบียดเบียน ซึ่ง

สอดคล้องกับวิวัฒนาการ ดังนั้น สัมผัสกับปะจึงเป็นความดำริที่สอดคล้องกับสัมมาทิฐิ และช่วยมิให้กระบวนการแห่งทุกข์ตามระบบปฏิจสมุปบาทเกิดขึ้น โดยเปลี่ยนจากความดำริผิดที่นำโดยกามไปสู่ความดำริออกจากกาม ไม่พยาบาท และไม่เบียดเบียน (พระครู ชลธาร คุณากร, 2558)

3. สัมมาวาจา คือ การสื่อสารที่ถูกต้อง ดีงาม และเป็นไปเพื่อความไม่ทุกข์ กล่าวคือ ไม่สื่อสารด้วยจิตใจที่ถูกห่อหุ้มด้วยตัณหา ไม่พูดเพื่อตอบสนองตัณหา หรือเพื่อแสวงหาสิ่งมาบำรุงบำเรอตัณหา แต่เป็นการสื่อสารเพื่อความเข้าใจ โดยยึดหลักไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด และไม่พูดเพ้อเจ้อ เพราะคำพูดดังกล่าวมักปรุงแต่งขึ้นในขณะที่ยึดติดครอบงำจิตใจ เมื่อเว้นจากถ้อยคำเช่นนั้น การสื่อสารย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง เหมาะสมกับกาลเทศะ และสำคัญคือทำให้ผู้รับสารเกิดความฉลาด สงบเย็น และเป็นประโยชน์ จึงนับว่าเป็นการพูดจาที่ถูกต้อง (พระครู ชลธาร คุณากร, 2558)

4. สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำที่ถูกต้อง โดยหมายถึงการทำงานที่ไม่เป็นที่ตั้งของอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน หากมองการทำงานเป็นกิจกรรมหนึ่งของการปฏิบัติธรรม กล่าวคือ ทำงานไปพร้อมกับการดับกิเลส เพราะในการทำงานมีสติ ปัญญา สมาธิ และศีลประกอบอยู่ครบถ้วน จึงต้องเชื่อมโยงวิถีชีวิตกับวิถีธรรม ให้ประสานกันอย่างกลมเกลียว เพื่อให้ “งานได้” และ “ใจบริสุทธิ์” โดยยังทำงาน ธรรมะยิ่งงอกงาม เพราะมีสติและปัญญาเป็นแสงสว่างนำทางอยู่เสมอ (พระครู ชลธาร คุณากร, 2558)

5. สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง ซึ่งครอบคลุมทั้งการทำงาน การเลือกอาชีพ และการใช้จ่ายทรัพย์ที่ได้มาจากอาชีพนั้นอย่างถูกต้อง เหมาะสม และคุ้มค่า ทั้งนี้ การงานหรืออาชีพที่เอื้อต่อการดับทุกข์ต้องเป็นอาชีพที่เลี้ยงกายและเลี้ยงใจให้มีสุขภาวะพอ ๆ กัน กล่าวคือทำให้ร่างกายแข็งแรงพอจะต้านทานโรคภัย และทำให้จิตใจเข้มแข็งพอจะต้านทานการรุกรานของกิเลส (พระครู ชลธาร คุณากร, 2558)

6. สัมมาวายามะ คือ ความเพียรที่ถูกต้อง ได้แก่ การเพียรขจัดกิเลสที่เกิดขึ้นแล้วหรือเคยเกิดให้หมดไป ระมัดระวังกิเลสใหม่มิให้เกิดขึ้นอีก และเมื่อจิตว่างจากการรบกวนของกิเลสก็เร่งสร้างกุศลคือปัญญา ศีล และสมาธิให้มากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้แม้จะสร้างกุศลได้เข้มแข็งแล้ว หากยังไม่มั่นคงและไม่สิ้นเชิงก็ยังไม่ประมาทไม่ได้ จำเป็นต้องหมั่นประกอบกุศลอย่างสม่ำเสมอ (พระครู ชลธาร คุณากร, 2558)

7. สัมมาสติ คือ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอย่างถูกต้อง ทำหน้าที่เป็นนายทวารสำคัญในการเฝ้าดูสิ่งที่เข้ามากระทบใจ สติจึงทำหน้าที่ตามดู ตามรู้ และตามเห็นอย่างใกล้ชิดทั้งในกายและใจ โดยเฉพาะการระมัดระวังมิให้เกิดการปรุงแต่ง “ตัวกูของกู” อันเป็นต้นตอของทุกข์ เมื่อสติรู้เท่าทันความพอใจและความไม่พอใจ ย่อมตัดวงจรการเกิดตัณหาได้ ทำให้ใจกลับคืนสู่ความเป็นปกติ ไม่ฟูไม่แฟบ ไม่ขึ้นไม่ลงตามโลกธรรม และยังทำหน้าที่พิจารณาธรรมที่เกิดขึ้นกับจิตว่าเป็นกุศลหรืออกุศล มีคุณหรือโทษต่อความบริสุทธิ์ของจิตเพียงใด สติจึงเป็นกุญแจสำคัญในการกลั่นกรองกระบวนการทำงานของจิตให้ดำเนินไปอย่างมีดุลยภาพ (พระครู ชลธาร คุณากร, 2558)

8. สัมมาสมาธิ คือ ความมั่นคงแห่งจิตอย่างถูกต้อง เป็นความตั้งมั่นที่หนักแน่นจนสามารถทำงานสอดคล้องประสานกับปัญญาเพื่อขจัดตัณหาได้อย่างทันทั่วถึง โดยสัมมาสมาธิทำหน้าที่คุ้มครองความบริสุทธิ์ของจิต ความมั่นคงของจิต และความอ่อนโยนยืดหยุ่นของจิตให้พร้อมรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ โดยไม่หวั่นไหวประอะเปื้อน ทั้งนี้ สัมมาสมาธิในระดับสูงสุดคือความสงบมั่นในอารมณ์เดียว มีสติสัมปชัญญะทำงานร่วมกันอย่างไม่ขาดตก

บกพร่อง สามารถเผชิญอารมณ์ได้ทุกชนิดแต่ไม่ยึดติดอารมณ์ใด เปรียบดังใบบัวที่อยู่ในน้ำได้แต่ไม่ถูกน้ำซึมซาบ เมื่อผู้ปฏิบัติเห็นโทษของตัณหาและประพจน์ให้ถูกต้องทางกาย วาจา ใจ โดยตัดรากถอนโคนมิให้ตัณหาเกิดอีก ความทุกข์ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ทางสายนี้จึงเป็นอิสระจากชั่วบวกและชั่วลบ ไม่ติดในความพอใจหรือไม่พอใจ แต่ดำรงมั่นอยู่ในความเป็นปกติ และไม่เป็นบ่อเกิดแห่งตัณหาเพราะไม่มีเงื่อนไขให้ตัณหาเกิดได้ (พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, 2548)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงหลักการดำเนินชีวิตตามทางสายกลางว่า ในทางปฏิบัติมนุษยมักเอนเอียงไปสู่ความสุดโต่ง โดยบางกลุ่มให้ความสำคัญกับการบำรุงบำเรอร่างกายมากจนละเลยการพัฒนาจิตใจ ซึ่งในทางพุทธศาสนาเรียกว่า “กามสุขัลลิกานุโยค” ขณะที่บางกลุ่มเกิดความเบื่อหน่ายรังเกียจความสุขทางกาย แล้วเอนเอียงไปสู่การเน้นด้านจิตใจอย่างสุดโต่ง บางครั้งถึงกับทรมานร่างกายและละความสุขทางกายโดยสิ้นเชิงเพื่อหวังความสำเร็จทางจิตใจ จนกลายเป็นการเสพติดทางจิต และเข้าลักษณะ “อัตตกิลมณานุโยค” ซึ่งแม้ในสังคมปัจจุบันก็ยังปรากฏความสุดโต่งทั้งสองลักษณะนี้ได้ โดยเป็นการเอียงสุดในด้านปฏิบัติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539)

ดังนั้น มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งได้แก่มรรคมรรค 8 จึงเป็นข้อปฏิบัติที่อยู่บนความพอดี ไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป อันสามารถนำไปสู่จุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงาม อีกทั้ง “สายกลาง” ยังมีนัยว่า “ความพอดี” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ดุลยภาพ” หรือ “สมดุล” ที่นิยมใช้ในปัจจุบัน กล่าวคือ ข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนามีลักษณะของความพอดีและความสมดุล โดยมีมัชฌิมาปฏิปทาเป็นความพอดีของระบบโดยรวม มิใช่เพียงบางส่วน ทั้งนี้โดยทั่วไปจะเห็นได้ว่า หลักธรรมในทุกระดับของพระพุทธศาสนาต่างมีความเป็นสายกลางเป็นแก่นสำคัญ กล่าวคือ ความเป็นสายกลางคือความพอดีที่นำไปสู่จุดหมายและตรงต่อความจริง ไม่เอนเอียงไปสู่ความสุดโต่งจนพลัดจากความจริง อันเป็นลักษณะทั่วไปประการหนึ่งของพุทธศาสนา (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2531) หลักการดำเนินชีวิตตามทางสายกลางในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “มรรค” ซึ่งเป็นทางดำเนินชีวิตอันประเสริฐ (พรหมจริยะ) โดยประกอบด้วยมรรคมรรค 8 และสามารถจัดเป็นองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา หรือไตรสิกขา ดังนั้น การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธจึงเป็นการฝึกฝนและพัฒนาตนให้ดำเนินตามมรรค อันเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และนำไปสู่เป้าหมายของชีวิตตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระครูชลธารคุณากร, 2558)

การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี

การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี เป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างกรอบจริยธรรมเชิงคุณธรรมภายในกับหลักเกณฑ์ทางวิชาชีพที่กำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการ เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานทางบัญชีให้มีความถูกต้อง โปร่งใส และน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น โดยหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอริยมรรคมรรค 8 สามารถทำหน้าที่เป็นฐานทางจริยธรรมภายใน ที่ช่วยหล่อหลอมความคิดเจตนา และพฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณทางวิชาชีพ

1. การบูรณาการในมิติความคิดและเจตนา ในมิติของความคิดและเจตนา หลักสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานในการเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีได้อย่างเหมาะสม หลักสัมมาทิฐิช่วยให้นักบัญชีมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อบทบาทและหน้าที่ของตน ตระหนักถึงผลกระทบของข้อมูล

ทางการเงินที่จัดทำต่อผู้มีส่วนได้เสีย และเห็นความสำคัญของประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน ขณะที่หลักสัมมาสังกัปปะเน้นเจตนาที่บริสุทธิ์ การไม่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ และการตัดสินใจด้วยความเป็นธรรม การบูรณาการหลักธรรมทั้งสองประการนี้ช่วยเสริมสร้างหลักความซื่อสัตย์ และความเป็นกลาง ซึ่งเป็นหัวใจของจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี เนื่องจากนักบัญชีที่มีความเข้าใจถูกต้องและมีเจตนาบริสุทธิ์จะสามารถต้านทานแรงกดดันจากผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจ และปฏิบัติงานตามหลักวิชาชีพได้อย่างมั่นคง

2. การบูรณาการในมิติการปฏิบัติงานทางบัญชี

ในมิติของการปฏิบัติงาน หลักสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ สามารถนำมาบูรณาการเข้ากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีได้อย่างชัดเจน หลักสัมมาวาจาสะท้อนถึงการสื่อสารข้อมูลทางการเงินอย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือน และไม่กล่าวอ้างเกินกว่าข้อเท็จจริง ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานงบการเงินอย่างถูกต้องและโปร่งใส หลักสัมมากัมมันตะเน้นการกระทำที่ถูกต้องและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งในบริบทของวิชาชีพบัญชี หมายถึง การไม่ปลอมแปลงข้อมูล การไม่ตกแต่งบัญชี และการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชี และมาตรฐานการสอบบัญชีอย่างเคร่งครัด ส่วนหลักสัมมาอาชีวะมุ่งเน้นการประกอบอาชีพโดยสุจริต ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากการปฏิบัติที่ขัดต่อจริยธรรม ซึ่งช่วยสนับสนุนหลักพฤติกรรมทางวิชาชีพ และเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของวิชาชีพบัญชีในสายตาสังคม (พระธนายุพงศ์ อาสนธ ,2556)

3. การบูรณาการในมิติการควบคุมตนเองและคุณภาพงานวิชาชีพ ในมิติของการควบคุมตนเองและคุณภาพการปฏิบัติงาน หลักสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความรอบคอบ ความเพียร และความมีสติในการทำงานของนักบัญชี หลักสัมมาวายามะช่วยส่งเสริมความเพียรพยายามในการตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด ลดความผิดพลาดที่อาจเกิดจากความประมาท ขณะที่หลักสัมมาสติช่วยให้นักบัญชีสามารถรับรู้และจัดการกับอารมณ์ ความเครียด และแรงกดดันจากสภาพแวดล้อมในการทำงานได้อย่างเหมาะสม (พระธนายุพงศ์ อาสนธ ,2556) ส่วนหลักสัมมาสมาธิช่วยเสริมสร้างความตั้งมั่นและความละเอียดรอบคอบในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน อันนำไปสู่การจัดทำรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ การบูรณาการหลักธรรมในมิตินี้จึงมีส่วนช่วยสนับสนุนหลักความสามารถและความรอบคอบในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการสำคัญของจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี

จากการวิเคราะห์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีสามารถครอบคลุมทั้งมิติความคิด มิติการปฏิบัติงาน และมิติการควบคุมตนเอง ซึ่งช่วยเสริมสร้างจริยธรรมทางวิชาชีพอย่างรอบด้านและยั่งยืน การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีมิได้เป็นเพียงการเชื่อมโยงเชิงแนวคิดเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติในการเสริมสร้างจริยธรรมทางวิชาชีพได้จริง ทั้งในระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับวิชาชีพ ซึ่งมีส่วนช่วยยกระดับความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงินและเสริมสร้างความไว้วางใจของสังคมต่อวิชาชีพบัญชีในระยะยาว

บทสรุป

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี โดยมุ่งเน้นการนำอริยมรรคมีองค์ 8 มาใช้เป็นกรอบแนวคิดทางจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบในการประกอบวิชาชีพบัญชี ผ่านการศึกษาวิเคราะห์เอกสารทางพระพุทธศาสนา แนวคิดด้านจริยธรรมทางวิชาชีพบัญชี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอริยมรรคมีองค์ 8 มีความสอดคล้องกับหลักจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีอย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติความคิด เจตนา การปฏิบัติงาน และการควบคุมตนเอง หลักธรรมดังกล่าวสามารถทำหน้าที่เป็นฐานจริยธรรมภายในที่ช่วยเสริมพลังให้กับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี ซึ่งเป็นกรอบกำกับพฤติกรรมภายนอก ส่งผลให้การปฏิบัติงานทางบัญชีเป็นไปอย่างสมครใจ มีความมั่นคงทางจริยธรรม และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีไม่เพียงช่วยลดปัญหาการขาดจริยธรรมในการปฏิบัติงาน เช่น การบิดเบือนข้อมูลทางการเงินหรือการปฏิบัติภายใต้แรงกดดันที่ขัดต่อหลักวิชาชีพเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างคุณภาพของรายงานทางการเงิน ความน่าเชื่อถือของวิชาชีพบัญชี และความไว้วางใจของสังคมต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม ดังนั้น การส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ควบคู่กับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี ทั้งในระดับนโยบาย องค์กร และบุคคล จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพบัญชีให้มีจริยธรรม คุณภาพ และความยั่งยืนในบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี ว่าด้วยจรรยาบรรณผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2561. (2561). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนพิเศษ 301 ง.*
- นิรมล จ่านศรี. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของงานการเงินและบัญชีคณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 5(4), 112-112.
- หนึ่งฤทัย เขียวหวาน. (2557). *ผลกระทบของจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชี และความเป็นมืออาชีพ ที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในจังหวัดนนทบุรี*. การศึกษาค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระครูชลธารคุณากร (ถาวโร). (2558). อริยมรรคมีองค์ 8 กับการหลุดพ้นจากกรรม. *วารสารปัญญาภิธาน*, 2(2), 18-27.
- พระธนายุพงศ์ อาสนธ. (2556). อริยมรรค ในฐานะเครื่องมือสร้างความสำเร็จในชีวิต. *Journal of Dhammaduta*, 2(1), 41-54.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2539). *คำสอนเป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. (2548). *พุทธวิถี*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระรัตนสุวรรณ. (2538). *สมาธิและวิปัสสนา ในชีวิตประจำวันสำนักคัมภีร์ทางวิญญาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน.

มนัสนันท์ กิตติ์เจริญ, และ สุรีย์ โปษกรณัฐ. (2564). *ความสามารถทางวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพของ รายงานการ
ตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระบัญชี
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม*.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2561). *ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี ว่าด้วยจรรยาบรรณของผู้
ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2561*. กรุงเทพมหานคร : สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สิริพร กรรณศร และประเวศ เพ็ญภูมิกุล. (2564). *คุณค่าทางวิชาชีพและจรรยาบรรณที่ส่งผลต่อความสำเร็จใน
การปฏิบัติงานของนักบัญชีในเขตภาคกลาง. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. 15(2),
1-18*.

สุพัตรา รักการศิลป์ และคณะ. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีกับประสิทธิภาพการ
ทำงานของนักบัญชีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานการวิจัย สาขาวิชาการบัญชี คณะ
วิทยาการจัดการ. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*.

สุณิรัตน์ ศรีชื่น. (2564). *คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักบัญชีวิชาชีพในยุคดิจิทัลที่ผู้ประกอบการมีความ
ต้องการในจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. (การบัญชี). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.

Hermits. (1998). *The insights' of Solitude*. New York : St Martin is Press.